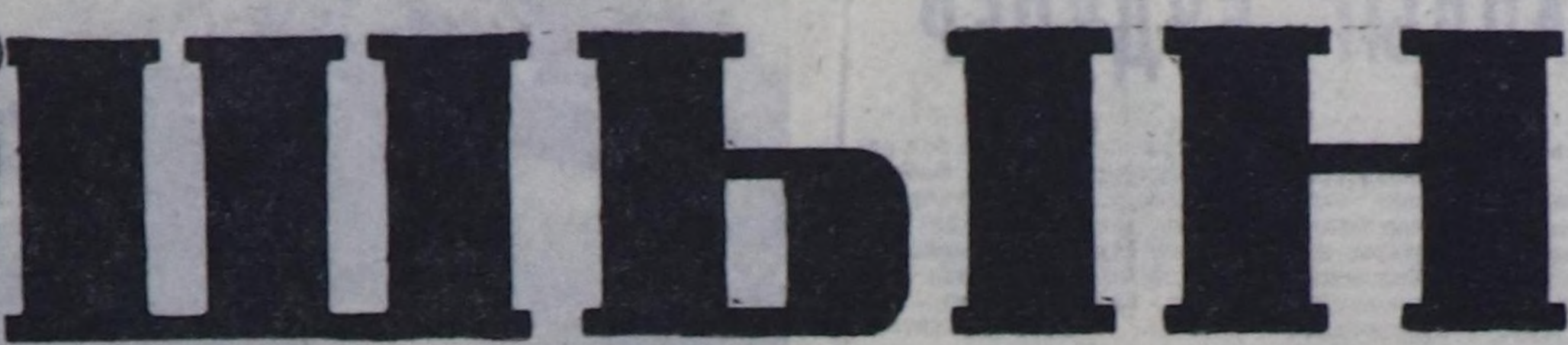

Өртээ 3 нөл.

организациялары 50—80 тонна көлемде өнімнің бадалырақын

[illegible]

A black and white photograph showing a large industrial machine, likely a pump or motor, with a person standing next to it for scale. The machine is complex, with many pipes and electrical connections.

**ТИИЛЕКЧИ
БРИГАДА**

Тес-Хемде «О. Шынаа»
совхозтун джыл-ишчилери
он бирги беш чыдады дерт-

ку чылыны бирги чартымында мал ажылынын продуктуларын бугдер болгаш ону курунег саадат талазы-биле багай эвс ажыдаан. Курунег аът, сүт болгаш дүк саадат талазы-биле плагнын оонаалдар куу-сеттинген. Плагнын оонаалдар болгаш социалисттик туулзагелерни чедиишкин-нин боттандырар дээр хой-жу бригадалар болгаш сүт-бараан фермаларын ажил-кичлерини ортузунга со-циалисттик чарышты чыл-этезинден эгелеп дээштин-ген.

түннөсүндө бо чедишккин-
нер чедип алдыган. Күш-
ажылы бедик көргүзүглер-
ри дээш совхоз СЭКП рай-
комунун, райкүүскомнун
шылчир Кызыл тугу-биле
шайнаткан.

уткуур дээш совхозтун хой-
жу бригадаларынын ара-
зынга калбарган социалис-
тиг чарышка Деспен салбы

рында «О. Шингана» колд Со-
ветиндн депуады Лаз Биче-
че-оолга уурткан № 1 хойж
брыгиданцын малчына
ры тилекчи болган. Мур-
накчы брыгиданцын ажил-
нишчилерине турсааккалы
Күш-ажалчы алдар тугу-
свохтоз төүндөс көдүргөн
Б. ажилчыларга кыргыз
100 төртүт хойж
онаштыр 96 кураган
менди камгалан, дорукту-
руп естүргөн. Хойж брыга-
данцын ажил-нишчилери он
бирги беш чыдаын өзгизин
ден бээр малдык чаш тө-
дүн камгалан алды талалы
биле бедик көргүзүлгүр
чедип ал келген. Брыгадан-
чыны күш-ажалчы чедип

кинерин босди-биле үзү-
деш, РСФСР-нин Дээдэ-
Соведини Президиуму-
диплом болгаш 1500 рубль-
дин акша шаңгалын тывыс-
кан.

Юбилейг чылдын со-
циализм чарымнын не-
гедезин ёзуутар 11 хойжы,
боттаринга алылганы со-
циализмг хүлээгеслери-
маркта джыг күстекте-
Озаргы Бүрүн-Чыргал Ша-
лы, Сувак, Доспал, Кур-
оол Чоюду, Санаа Чинимит,
Александр Сумбаа, Васи-
лий Апракча, Анай Араа-
жы, Лаак-оол Седен бо-
лгаш өскөдөр-даа хамар-
жыг. Күш-ажычты чедим-
кинери дээр-аах 47 че-
лиг хураганнар-биле ша-
нагаланды.

Г.И.ЧИНЧИМОВ, мэдүн.

нары нийтийн малын
хүмүүжилтэй хүр-мсийн ажиргал
малга четчир санийн мал
чөмөрийн бөгөөтөл өлс-
Совет Тывиын 40 чыл оло
таварыштыр келзе ажил
агы продуктларын күр-
неге садар пленийн онал
даларын чеджишкыннуг кү
седир дээш шулуургу ажил
дап турарлар.

С. АРТЫНА.

«Алдан-Маадыр» совхозу Бора-Тайга салбырының Шөлдө-Тейде Удай-оо Каң-оолдун удуртканы сизгеици энео 130 га шөлдө кызыл-тастың чаагай дүжүдүн өстүрүп турар. Кызыл-тастың амгы үедө өзүмүзгө энео 130 га бурчтай

ден 10 ажыг центнер д
жүттү ажаап алдырынг
зурдагы.

Бора-Даг баарында 1
га люцерның 60 гектары
кезип дооскан. Мында И
Оржак, Павел Онда
Виктор Оржак, трактори
Григорий Ховалыг бир г
тардан-ан 28 центнер лю
церның ажаап ал турар
аар. Звенода кий пресспо
боршик, сизген кезер ий
трактор аймадап турар. Б
хуинерге чедир 1800 цен
нер люцерна пресспен бе
далдааттыган.

К. МОНГУШ
Сүт-Хөл район.

арын 1984 ч. июль 27

Ужудушкун кылырынн журнуу чарында космонавтылар Москвада Кызыл шөгө барып чораан. Солагай таладан ой талашчы — Космонавтылар белектээр төптү начальниги Г. Т. Бергеров, космонавт-шынчылекчи И. П. Волк уулу уруу Марина-биле (солагай таладан ийги), кадай Валентина

Александровна-биле (солагай таладан дөрткү), биче уруу Ирина-биле, борт-инженер С. Е. Савицкая болгаш экипажтын командири В. А. Джанибеков.

А. ПУШКАРЕВТУН ФОТОЗУ. СЭТА-нын фотохороникасы.

ДЕТКИМЧЕ ХЕРЕК

Школяны ажал-чорудулганы сайырайттайдырдыга ажал салгалды күш-ажыла белектээр үндөзүн-биле эки-жидерин оңа ужу-дузалы деп партия көрүп турарын СЭКП ТК-нын нити билгит болгаш профессионал школяны реформанын кол улагышчылары деп документинде айткан.

Бо чутула күрүч ужу-дузалы реформанын салган сорулгаларын амыдыралга боттадылар, чурттуг өскө бүгү школяры-биле бир дөмей. Эриин районуну школярында гезелэн. Школяларда өөреникчилерин бүдүрүлгө бригадаларын болгаш күш-ажылды, дыштангалык лагерлерин тургузуп гезелэн.

Өөреникчилерин ажалгын күш-ажылга кижиндер кол сорулгаларын бир-рээр. Районуну 4 школяларда өөреникчилерин бүдүрүлгө бригадаларын. 1 школада күш-ажылды, дыштангалык лагерин организовал. Ында күш-ажылды 22 каттыжышкыны бар. Аңаа 850 өөреникчи кирип ажалгын.

Мурнууда улуг кичингей салдымалы турган картофель болгаш ногаалар тарып өстүреринче кол кичингей салдымалы. Нитинде-биле школяларын хамарышкан денвекээринде совхозтар-биле керээр чарынтан. Аңаа 19 га картофельди, 11 га язы-бүрү ногааларын тараан, 350 тонна ситен кезер. Ону күсүдери дээр школяларын өөреникчилер ажалгын туралар.

Кайы-даа школяларын өөреникчилер кол алыр мал ажалды болганда аңаа кирип чутула сорулга кылдыр

көргөш, хой кыргызлазынга, фермаларга саачылаарынга, мал кадарырынга кирип турар.

Манча чамдык школялардын чижектерин көргүзүп болур. Бай-Даг ортумак школязынын өөреникчилер бригадасында 4

Школа болгаш амыдырал

га картофельди, 3 га черге ногааларын тараан ажаан турар. Өөреникчилер хой кыргызлазынга идеялык киришкен. Ол ажалга 76 өөреникчи киришкен. Дыка хой өөреникчилер бо ажалга мергежидилерин көргүзүшкөн.

Ол-ла школянын өөреникчилер 15 кижине ба саарып ичкен көргөнер. Өөреникчилерини соугуруула улуг болган. Олар кашу-ла хокуктун иштинде совхозка 500 кг бе судун дужааганнар. Манча 12 уруг саачылал, 3 оол чылгычылал, кулун тырттып турганнар. Бе саар черге тускай клетка кажаларын совхоз тускай арга-биле кылп берген. Ол чорук эмдик беледин беин саарыга саачын уругларга олоданды болдурбазынын аргын тургускан турган. Бир чунде беледин 5 катан саап турганнар. Бо ажал бистин республикада баштайгы шенелде болуп турар. Аңаа өөреникчилерини соугуруула-даа улуг, нитинге ажалгын ажал дээр-ин билингир. Ынчалза-даа

ону чылгы малды тайгаладып семиттери дээр электен үзүп кааны хомудангыч болган. Ол ажалды уламчылап болурунун аргазы турар ужурул. Чоаа орук совхозтун денвекээринде Кар-Хал деп кончук чарын чере улуг чалла бар. Шаг-шандан бээр чылгычлар чаллап чораан. Аңаа сүт-бараан фермазы чаллаплагылар. Ол-ла электен эриинге мурнууда районун пионерлагери база турган. Манча үк ажалды чуте уламчылап бол-бас деп. Бо дугайында моон сонгаар өөреник көр бир солун ажал болур ужурул.

Бистин өөреникчилериз машина-техникамы-даа башкарып билер, яны-бүрү тараа, ногааларын тараан-даа, ол ышакш бурунгуларыннын амыдырал-чурттан чорааны малды саары, сүттен яны-бүрү чечирини кылп билиринде-да өөренип арттарлар. Бе саар, оон судундан хымсы кырыпдан гезелэн, хой хой, ешкүдери сагаш оон судундан бештак, өрөм, саржаг кылдыры-даа шенээр ажалгын болгу деп. Чечин кылп, ону ажалгын дээр чурттан билиринде. Чуте дидим удуртулга, ажалгыр чорук херек.

Районда чуте чалгыс Бай-Даг совхозка эвес, еске-даа Мөрөн, Нарын, Кызыл-Сылдыс школяларында өөреникчилерини бүдүрүлгө бригадалары ажалгын чорудуп турар. Бо школяларда 4-6 га черде картофельдерини тус-тузуула тарыштылар. 3-3 га черде ногааларын өстүрүп туралар. Олар хой кыргызлазынга база эки киришкен. Ситен кезилде-инге база кирип турар.

Ынчалза-даа районуну школяларында өөреникчилерини бүдүрүлгө бригадаларын болгаш күш-ажыл лагерини ажалгында чедир кылар ажаллар дыка хей.

Эриин ортумак школямы районун эне-не баштай тургустун улуг школяларын бээрэн. Мында райкүсөөмун улус өөреникчи кылдыр бижимал документинде мында дээр: 0,5 га черде ногаа тарып, районуну лесничествозы-биле керээр чаргаш 10 га черде ыштакш ажалгын, мында 30 өөреникчи ажалгын турар. Олар 100 га черини мякын болгаш 10 га чыжырганын хайлаараалар. Туу-куну заводуна 17 өөреникчи, школа септелгенге 152 өөреникчи кирип дээр. Совхозтар-биле хайлаа дугайында чуталаанык дег оңаа чутулук.

Моон алаш көргө, бо школяны бүдүрүлгө бригадаларын ажалгын эки башкарылаачы ичкен. Эриин сууруну чанында Ленин атыг совхозтун денвекээринде биче суг агып чыдар шөл бар. Ол шөлү ажалгын дугайында, совхозка-ла, школя-даа ажалгын ажалгын дугуржуп ап болур. Аңаа чуну-даа тарып болур. Бежен чыдарлаа Эриин школяларын биолог башкы келген. Ол башкынни удуртулга-биле аңаа школяны бичи частогунга бүгү ногааларын шенеп тарыштылар. Я олар тергенин эки унуп турган. Ол башкы чорып баарга, ол-ла шөлү-чүе үмөстөгөн. Амыг үсде техника-даа, эртем-билингит башкылар-даа көвүдүр. Чуте дидим гезелешкип, деткимче херек.

А. АРАПЧОР.

МАРИНА ПОПОВИЧ МЕРГЕЖИЛИНИН ДУГАЙЫНДА

Шенекчи-ужудушкун Марина Попович-биле ПМА-нын кюр. Вардан Варжапетяни белегалды. Бирги классын шенекчи-ужудушкун Марина Попович дегелейни 101 рекордун тургускан. Ол ужуз чүл спортуун дегелей федерациянын (ФАН) Икарини ову-хсарин чурган Улуг адын медалынн элекчи-ини, мыдыг ужудушкун дика эвэш.

— Марина Лаврентьевна, силерини ажалгыннын кол утказы чүл? — Ховар чүлүлү бөдүрүн, хун бүрүкү норма болдурун. Ужудушкуну-даа, самолёттуну-даа кол-ла унелиг чүлү — идегелдин. Ужудушкунга кичүс чаа машинаны бергеш, аңаа буюрелди көргүзөр, а ону кылырынга хой кичи канчаар-даа ажалгын улуг күшү тургустун болгай. Ынчангаш мези мергежидилеи хун чутула чүлү болза, ажалгынга херекти ылап мелеер билги, чүлү-даа бооп турза, ажалгын күс-седири болур. 650 километр дүргөзүшкүнгү ужулар дээр: ол дээрге 645 эвес-тир, чуте дээрге ычан чедир шенеттинмес, ол 655 эвес-тир, ычан машина урелин каан болур, ол таварылаада ужудушкуну, бир эвес ол дигир артар болза, ажалгындан удурувудуп болур. Эдеспенимер. Ындыг ажал-дыр ол. Бир эвес аңаа амыдыралга «ажылдавын турар кичи-не часпаа дээр сестер чөптүг болза, бистин мергежидилеи хамарыштыр чугааларга, часпайн турар кичи аңаа ажалгын. Бистин чазымыстын үнөз кедергей аар.

Силер хей машиналарын шенээр, шылаан силер, херезең ужудушкунлардан бир дугайында сун моолаа ажалгын эрттирер. Ол мыдыг. Манчаар, эитир, шигага кыдыр кижинин рекордтары кижинин аргаларынн кызыгарын көргүзүп турар. А ужуз чүлү рекорд?

— Кижини-даа, машинаны-даа аргаларынн кызыгарын көргүзөр. Ужуз чүлү баштайгы бажынарында-ин: дүргө, бедейер, ырадыр! — дээр маргылаа аларган. Райт ажалгынларын, баштайгы самолеттарын үнөзиде чурттан чорааннар ам-даа дигир. Дүргө чорудурун баштайгы рекордтарын поедизир беин ажалгын турар болгай.

Рекорд мезең, өскө бүгү спортуларга ышакш, болу-нун аргаларынн шенелеш, боду-нун билин алырынга ду-аалар. Оон-биле казы ол конструкторларга, технодогтарга, инженерлерге бир яныз дег базым болур, ол оларын дараазындагы ажалын тодаргайлаар.

1972 чылда чөа АН-22 — «Антей» самолёттун шенелештирилдигин кылып гезелешкен. Ол бодуну келеркей чучу-бүлө, кызыгар чок аргалары-биле мени кайгаткан.

1972 чылда чөа АН-22 — «Антей» самолёттун шенелештирилдигин кылып гезелешкен. Ол бодуну келеркей чучу-бүлө, кызыгар чок аргалары-биле мени кайгаткан.

1972 чылда чөа АН-22 — «Антей» самолёттун шенелештирилдигин кылып гезелешкен. Ол бодуну келеркей чучу-бүлө, кызыгар чок аргалары-биле мени кайгаткан.

ка шылтарайгай чедикши-нерлиг болдунар аа?

— Дээрге бир-де дугаарын-да машиналар маргылажышкыны, оларын күчүзүнү, идегелдинин, болбазыраңганын маргылажышкыны болуп турар. Ынчалза-даа ужудушкун — оон билгелеринден, мергежилдинден, спортчу даялгышындан, оон күш-шылдыгындан хей чүлү хамаржыр. Ужудушкун Юрий Антипов хидикчи самолет шенеп турза, машина урелен, мычангаш катапалта-биле самолеттан уер ужурга таварышкан. Ол катапалтанын үндүр октадыр херексиди шенелен, ыччалза-даа «алымшык» болбаа, кабинанын шили «чайлаваан». Ынчаар орта ужудушкун чудуруктары-биле шилди бар-ла күжү-биле иткеш чыдышкан. Оон соонда, черге, приборларын, көргүзүрлерин сайгарын көөргө, Антипов чангыс черге олурга 150 килограммны кыдырункан болган-дыр. Ужудушкун күш-шылдыг кичи болур ужурул, ол негелде-дир, мыдыг болганда, ол спортчу болур ужурул.

— А силерини өг-бүлөндө спортту канчаар көрүп турары?

— Бистер багай эвес «шидик» командалыг тургузуп, хары-даа өг-бүлө олимпиаданын эрттири болур боор бис. Эштинге болгаш сугуе шураарынга удуз урууза Наташа тилээр хире. Бичини, Оксана, гимнасткага, фигуралт чунгулашкыга эки түнелди болур боор; молейболга ол-биле бис ийини байдалык дөмей болгу дег, а мотоцикл, парашют спортуга, ка-ра адалырга бирги чери мени антар болум бе. Өг-бүлө-бис эне-не шырап кызып — өг-нун эр ээзи Павел. Спортчу балыкташкыга, хидикчи ма-наарынга, аар атлетика аңаа денвекер кичи бисте чок. Чугаажок-ла, бовска Павел. (Ужудушкун-космонавт Павел Попович — СССР-нин бокс федерациянын даргазы).

Каш чыл мурнууда Марина Попович дагга хаактарынын спортуга хандыкчыны берген. — Ол мага-мал-ла эки спорт — деп, ужудушкун чуталаады. — Дагларга каш хонгаш, кедергей сергеп, күш кирип ап болур, харын оон соонда кичи кылгаштын эвес, а чер кырыга ужуз чоруп ышакш чик ап турар. Сурагыл даг хаакчызы Жан-Клод Кили бир катан мында дээр: дагдан дүргө бадыр дээр баш бурнгаар бодал каан кес кырынга чоруту-ар. Ужудушкун кижини база мында деп болур.

(ПМА).

ЧЕДИ БӨРЗЕКТИ УЗУТКААН

Бай-Тайгада «Кара-Хөл» совхозтун хоочун ажалгын-нын бирээк, пенсионер Шырап Салчак, комсомолец Борис

Санчы-биле бөрү аңлап чораан. Оруктук Кара-Сун деп черден 7 бөрөк, оон соонда удааанда улуг бөрү-нү база тыпкаш, узуткааннар.

70 харлыг аңчыны кадым эки. Ол-суурда хой-нитичи-леринн бирээк.

Х. САМДАНЧАП.

9:2 САНГА

Буданештиге болуп эртен фектование дегелей турин-ринге Венгриянын херезең шияндек командалы команда аайы-биле рапирстерини мар-гылаадык бөргө чери алган. Түнелс оюнга ол команда совет спортчуларын 9:2 санга тилешин. Хүлөр медаль — ГДР-ник командалында.

УРУГЛАРНЫН МУЗЫКА ШКОЛАЗЫНДА

Бур-Чер суурда уругларынн музыка школязы ажалгынга, ла чеди чыл чедип турар. Ынча баян, аккордеон, фортепиано, хореография, чутула болгаш уер хижим херексидерини сабырлары ажалгын турар. Школада ады тускай эртемниг башкылар бар. Школа чылда ийи катан өтүттүг концерттерин чонга көргүсүшкан, хову туралаарыне доктаамал аалдап, боттарынн кужу-биле концерттерни көргүзүп келген.

Эн ылангы школянын хореография сабырларын башкыны Майя Ондаровна Монгуш чогадыкчы дугу-биле ажалгын, чонун болгаш өөреникчилерини үндүткелди чаалап алган. Оон сабырында 46 уруглар, оолдар өөренип турар. Чоокта чаа эртен республиканын уран чүлү көрүлде-инге оон тургунан тапшылары үнелди алган. Школяны аңык тапшычылар бо чылып башкыларын тургусканы «Херез» деп тапшыны аяныг чараш ойнап турар.

Баян сабырын Д. К. Кан-оол база билилгит удуртуп турар. Оон өөркет өөреникчилери яны-бүрү тыва, орус марларын аялгарын хостуг ойнап турары солун.

Школа 4 муу рубльге чараш, көрүштүг иди-хетерин дараазып алган. «Тинделде» совхозтун дирекциясы школяны төфө ап, чөгүр дузаны чедирин турар.

З. ТЕЖИТ.

ЭТВ

ИЮЛЬ 27-ДЕ БИРГИ ПРОГРАММА МОСКВАДАН

8.00 — «Уе». 8.40 — Эртенги гимнастика. 8.55 — Да. Родари. Уругларга теле-шени. 9.30 — Концерт. 10.00 — Документалдыг чаа теле-фильм. 10.30 — «Дьявол во плоти». Уран-чечен теле-фильминин 4-кү сериясы. 11.25 — 11.35 — Телемездер.

14.15 — Телемездер. 14.35 — Документалдыг телефильм. 15.25 — Москва чоогунун көдөөзини дугайында дамчыдылга. 16.00 — «Дөрт танкист болгаш ит» деп уран-чечен телефильминин 21-ги сериясы. 17.05 — И. Брамс. Концерт. 17.15 — Документалдыг фильм. 17.45 — Тележурнал. 18.15 — Чурк саамында-ла-хун. 18.30 — Бистин бажынышта чечен-тер. 18.45 — Бөгүн дегелей. 19.00 — Концерт. 19.15 — Мультифильм. 19.20 — Айттырлар, дидикшилер шиптирлар. 20.05 — «Дьявол во плоти». Уран-чечен телефильминин 5-кү сериясы. 21.00 — «Уе». 21.35 — «Дьявол во плоти». Уран-чечен телефильминин 6-гы сериясы. 22.30 — «Музыкакор». 23.00 — Документалдыг чаа телефильм. 23.25 — 23.45 — Бөгүн дегелей.

ИНИГИ ПРОГРАММА МОСКВАДАН

8.00 — Эртенги гимнастика. 8.20 — Документалдыг телефильм. 8.40 — «Кызыл-гаарылар» деп уран-чечен фильм. 10.05 — «Шутталаа». А. Мейеров. 11.00 — Концерт. 11.35 — «Уругларга фильм». 12.35 — «Бистин саамында». 13.05 — «Англ тыл». 13.35 — Документалдыг фильмдер. 14.25 — Концерт. 15.00 — «Чурукчулар дугайында дамчыдылга. 15.30 — 15.35 — Телемездер. 18.00 — Телемездер.

КЫЗЫЛДАН

18.15 — Уран-чечен фильм — «Ордулук чурттуглар». 19.10 — «Азия театры». 19.40 — Телемездер. 19.50 — Чабалатан.

МОСКВАДАН

20.00 — «Тамчыгын чараш, чаштар». 20.05 — В. Гафин. «Чурукчулар». 21.00 — «Уе». 21.35. Концерт. 22.30 — 23.05 — Документалдыг телефильм.

Редактор В. С. ШАРАВИН.

Бөгүн республикага шокар буруттар, чыгастав. Соугу-барыны чүктен хаттын дүргө-ни 12-17 градус, чамдык черелерге 7-12 градус. Хундус 24-26 градус, чамдык район-нарга 15-20 градус чылдыр.

Кызылга ас, чагбас. Соугу-барыны чүктен хаттын дүргө-ни секундыда 3-8 метр. Дүне 12-14 градус, хундус 24-26 градус чылдыр.

Автооруктарга көстүрү экн. Эртенги шактарда туманаар, көстүрү 1000 метрден ашас. Соугу-барыны чүктен хаттын дүргө-ни секундыда 3-8 метр. Дүне 12-17 градус, хундус 20-25 градус чылдыр.

УКИНОВ

ИЮЛЬ 27-ДЕ

«НАЙРАЛ»: Киносборник 9.30. «Парк» 11.20. 13.10, 15.00, 16.50, 18.40, 21.00 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Кашей бес-смертны» 9.30, 12.00, «Вам и не снилось» 11.00, 14.20, «Смерть среди айбергенов» 16.10, 18.00, «Волчья яма» 19.50 шактарда.

«ВОСТОК»: «Чингизхан — Большой Змей» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: «Трудовая роль» 19.30 шакта.

«ЧАЙГЫ»: кинотеатр: «Тайна мотеля «Медовый месяц» 15.00, 17.00, 19.00 шактарда.

Кызылдын аш-чөм са-дыныга экспедицион, сады-жылар, кассирлер, ажал-чынар, матэриниерге ажал-даар чудуручулар, маши-накыч, садыгт улуг насир, бухгалтерлер, бухгалтер-лерге өөреникчилер дүргө негеттин турар.

АДРЕЗИ: Кызыл хоорай-нын Окумуз кудумчуула № 29 бажык кадарлар кил-дизи, телефон № 2-54-38.

Тыва АССР-нин Телеви-дение болгаш радиодамчы-дылга талашы-биле куро-метиди чараш бижир чур-кучунун ажалче чалап турар.

АДРЕЗИ: Кызылдын Горная кудумчуула № 31 бажык, телефон № 2-36-81.

Редакциянын адреси:

Тыва АССР-нин Ном үндүр чөр полиграфия болгаш ном садынын херектерини талашы-биле күрүч комитетини типографиясы. Кызыл, Шетинки болгаш Кравченко кудумчузу, бажык № 1; TC-01013